

تاثیر اجرای طرح ارزشیابی توصیفی بر بهداشت روانی دانش آموزان پسر دوره ی

ابتدایی

حسن قلندری

گروه مدیریت آموزشی، واحد مرودشت، دانشگاه آزاد اسلامی، مرودشت، ایران

ایمیل مولف مسئول: hghalandari@gmail.com

چکیده

هدف از انجام تحقیق بررسی تاثیر اجرای طرح ارزشیابی توصیفی بر بهداشت روانی دانش آموزان پسر دوره ی ابتدایی بود. روش تحقیق توصیفی از نوع علی مقایسه ای بود. جامعه آماری این پژوهش دانش آموزان پسر دوره ی ابتدایی چهار ناحیه ی شیراز (ناحیه ی ۱، ۲، ۳، ۴) در سال تحصیلی ۸۹-۸۸ تشکیل می دادند که با توجه به جدول مورگان و به صورت تصادفی ۴۰۰ نفر به تفکیک ۲۰۰ نفر پسر، در طرح ارزشیابی توصیفی (از مقطع اول ابتدایی تا پنجم ابتدایی) و ۲۰۰ نفر پسر در طرح ارزشیابی سنتی (از مقطع اول ابتدایی تا پنجم ابتدایی) به عنوان نمونه انتخاب شدند. جهت جمع آوری داده ها از آزمون بهداشت روانی PSD استفاده شد. بین ارزشیابی توصیفی و سنتی از نظر ابعاد بهداشت روان فقط بعد توجه و تمرکز تفاوت معنی داری وجود دارد و از نظر مشکلات درونی سازی و مشکلات برونی سازی تفاوت معنی داری وجود ندارد.

واژه های کلیدی: بهداشت روانی، ارزشیابی سنتی، ارزشیابی توصیفی

مقدمه

نظام آموزش و پرورش پیوسته در حال تغییر و تحول است. اگرچه تغییرات آموزش و پرورش از دیرباز به کندی صورت گرفته است، ولی دهه های اخیر متناسب با سرعت سرسام آور دانش بشری در همه ابعاد، نظام های تعلیم و تربیت نیز در آستانه دگرگونی های سریع قرار گرفته اند. در مسیر تغییر و تحول آموزشی برای عرضه روش های تدریس هم از تغییرات اساسی بهره مند بوده اند. ارمغان تحولات آموزشی برای عرضه روش های تدریس، «پرهیز از اندیشه القاء دانش و نخبه پروری» است و بدین جهت بستر نوین فعالیت های یاددهی - یادگیری، گستره اطمینان بخشی را برای اندیشه ورزی بدیعه پردازان گشوده است (بازرگان، ۱۳۸۲). آن چه ضرورت این طرح را آشکار می سازد، وجود مشکلاتی است که به ارزشیابی نهایی موجود در مدارس نسبت داده می شود. مشکلاتی از قبیل اضطراب، تنش ها، ناکامی ها و افسردگی هایی که آسیب های روانی افراد جامعه را باعث شده است. ارزشیابی نهایی بودن علت یابی عوامل افت تحصیلی و رفع زیربنایی آنها، از طریق تکرار پایه، نه تنها شرایط را بر روی دانش آموزان بهتر نمی کند، بلکه دل زدگی ها و مشکلات عاطفی و اجتماعی را نیز به آن عوامل افزوده می کند. تکرار پایه فرصت های برابر را برای آموزش عمومی، از تکرار کنندگان می گیرد. خصوصاً اگر بدانیم بین میزان تکرار پایه با میزان ترک تحصیلی همبستگی مثبتی وجود دارد (شیرد^۱، ۲۰۰۰). آزمون های نهایی تنها متوجه آموزش و پرورش از بعد کمی می باشند. این امر باعث شده است بسیاری از اهداف آموزش و پرورش که جنبه فرایندی داشته اند و نیز بسیاری از اهداف کیفی در آزمون ها مورد سنجش قرار نگیرد. آزمون های کمی اهداف را خصوصاً در مورد مسائل روحی و روانی و شخصیتی، مکانیکی و غیرقابل انعطاف مورد سنجش قرار می دهند و انتقادهای مربوطه را مضاعف می سازند. بخصوص بسیاری از اهداف کیفی را مورد غفلت قرار می دهند. بسیاری از پژوهش ها، برعدم توجه مهارت های عالی شناختی در طرح سوال های امتحانی تاکید دارد (حسین زاده، ۱۳۸۰؛ قابلی، ۱۳۵۴؛ ملکی، ۱۳۷۱). آزمون های تیمز (TIMSS)^۲ که در سال های ۱۹۹۵ و ۱۹۹۹ در کشور ما اجرا شده، نشان می دهد که نظام ارزشیابی رایج در مدارس ما عملاً فرایند یاددهی - یادگیری کلاس درسی را محدود کرده است. نتایج حاصله از مطالعات بین المللی زیر برای ما بسیار نگران کننده است. در این آزمون دانش آموزان کشور ما رتبه های نامطلوبی را بدست آورده اند (حسینی، ۱۳۸۴). مطالعه و بررسی کارنامه دانش آموزان دوره ابتدایی در تعداد زیادی از کشورها نشان می دهد، که تنها برای کشورهایمانند تاجیکستان، افغانستان، عربستان، پاکستان، ایران و امثال آنها کارنامه حالت کمی دارد، در حالی که در تمامی کشورهای پیشرفته، کارنامه شکل توصیفی به خود گرفته است (حسینی و کاظمی، ۱۳۸۲). پایبندی و تلاش محض برای کسب نمره در ارزشیابی سنتی مرسوم است و این پایبندی بدون شک خسارات جبران ناپذیری چون کاهش بهداشت روانی، کمبود عزت نفس انسانی در فراگیران، افزایش اضطراب امتحان، از بین رفتن خلاقیت و تفکر خلاق در دانش آموزان به همراه داشت پس ضرورت تجدیدنظر در ارزشیابی سنتی و توجه و دقت کافی برای به کارگیری ارزشیابی توصیفی مورد تاکید می باشد. از اینرو تحقیق حاضر به دنبال بررسی تاثیر اجرای طرح ارزشیابی توصیفی بر بهداشت روانی دانش آموزان پسر دوره ی ابتدایی بود.

روش شناسی

روش تحقیق توصیفی از نوع علی مقایسه ای بود. جامعه آماری این پژوهش دانش آموزان پسر دوره ی ابتدایی چهار ناحیه ی شیراز (ناحیه ی ۱، ۲، ۳، ۴) در سال تحصیلی ۸۹-۸۸ تشکیل می دادند که با توجه به جدول مورگان و به صورت تصادفی ۴۰۰ نفر به تفکیک ۲۰۰ نفر پسر، در طرح ارزشیابی توصیفی (از مقطع اول ابتدایی تا پنجم ابتدایی) و ۲۰۰ نفر پسر در طرح ارزشیابی سنتی (از مقطع اول ابتدایی تا پنجم ابتدایی) به عنوان نمونه انتخاب شدند. در مرحله اجرای پژوهش پس از ارائه توضیحات مقدماتی درباره ابزار اندازه گیری و هدف از اجرای آزمون، نحوه پاسخ گویی به آزمون ها برای شرکت کنندگان به طور مفصل شرح داده شد. در خصوص ملاحظات اخلاقی پس از کسب رضایت نامه از افراد و دادن آگاهی های لازم، به آنها اطمینان داده شد که اطلاعات دریافت شده فقط در این پژوهش استفاده خواهد شد و از هرگونه سوء استفاده محفوظ خواهد

1. Shepard

2. trends in international mathematics and science study

بود. برای اندازه گیری متغیرهای پژوهش از پرسش نامه های به شرح زیر استفاده شد. آزمون بهداشت روان کودکان ۳ تا ۱۸ سال (PSC): به منظور غربالگری مسائل مسائل و مشکلات روانی اجتماعی کودکان، آزمون چک لیست تصویری نشانه های مربوط به مشکلات کودکان (PSC) برای این گروه ارائه می شود. این پرسش نامه ۳۵ سوالی در سال ۱۹۹۹ با تغییرات ضروری به عنوان یک آزمون معتبر و بین المللی برای غربالگری اختلالات رفتاری اجتماعی کودکان و نوجوانان توسط پگانو انتشار یافت و وحید صادقی آن را ترجمه و پس از آزمون بر روی دانش آموزان ابتدایی ناحیه ۲ تهران با آلفای کرونباخ ۰/۹۱ آن را ارائه داد. این پرسش نامه دامنه ی وسیعی از مشکلات توجهی، رفتاری، اضطراب و افسردگی را براساس دیدگاه والدین درباره ی کارکرد روانی اجتماعی کودکان می سنجد این آزمون توسط پگانو^۱ و همکاران (۱۹۹۶) با آلفای کرونباخ ۰/۸۷ و توسط جلینک^۲ و همکاران (۱۹۸۸) پایایی پرسش نامه را ۰/۸۴ تا ۰/۹۱ گزارش شده است و مورفی^۳ و همکاران (۱۹۹۶) آلفای کرونباخ را ۰/۹۱ و پولها^۴ و همکاران (۲۰۱۰) آلفای کرونباخ ۰/۹۴ گزارش شده است. خانم مقتداری (۱۳۸۹)، آلفای کرونباخ این پرسشنامه را ۰/۸۷ به دست آورده و در این تحقیق پایایی آن ۰/۸۸ می باشد. به دلیل این که والدین معمولاً نخستین کسانی هستند که متوجه مشکلات رفتاری، هیجانی یا یادگیری کودکانشان می شوند، پاسخ به این سوالات با دیدگاه های والدین می باشد. نمره کلی حاصل از این پرسش نامه بیانگر احتمال ابتداء کودک به مشکلات روانی اجتماعی و از « جمله موارد زیر می باشد: مشکلات در توجه و تمرکز، مشکلات درونی سازی نظیر اضطراب و افسردگی، مشکلات بیرونی سازی نظیر اختلال سلوک. جهت تحلیل داده ها از آزمون تی مستقل استفاده شد. در کلیه تحلیل ها سطح معنی داری $p < 0/05$ در نظر گرفته شد.

نتایج

نتایج آزمون کولموگراف اسمینرف حاکی از طبیعی بودن توزیع داده ها بود ($p > 0/05$). جهت مقایسه بهداشت روانی و زیر مقیاس های آن در بین دو گروه ارزشیابی سنتی و توصیفی از آزمون تی مستقل استفاده شد. نتایج در جدول ۱ ارائه شده است. جدول فوق نشان می دهد بین ارزشیابی سنتی و توصیفی فقط از نظر بعد توجه و تمرکز بهداشت روان در دانش آموزان پسر تفاوت معناداری وجود دارد. توجه به ستون میانگین نشان می دهد که میانگین بعد توجه و تمرکز بهداشت روان دانش آموزان دارای ارزشیابی توصیفی ($M=3/5054$) بیش از دانش آموزان دارای ارزشیابی سنتی ($M=3/9672$) است. این تفاوت به میزان ($MD=-0/46184$) است و از لحاظ آماری در سطح ($p < 0/05$) معنا دار است. بین ارزشیابی سنتی و توصیفی از نظر ابعاد مشکلات درونی سازی و بیرونی سازی بهداشت روان در دانش آموزان پسر تفاوت معناداری وجود ندارد. ($p < 0/05$).

جدول ۲: بررسی تفاوت ارزشیابی توصیفی و سنتی از نظر ابعاد بهداشت روان در بین دانش آموزان پسر

مقایس	نوع ارزشیابی	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	تفاوت میانگین ها	t	درجه آزادی	سطح معناداری (دو دامنه)
توجه و تمرکز	توصیفی	۲۰۰	۳/۵۰۵۴	۱/۹۸۷۱۱	-۰/۴۶۱۸۴	-۲/۰۷۴	۳۷۵	۰/۰۳۹
	سنتی	۲۰۰	۳/۹۶۷۲	۲/۲۸۲۰۴				
مشکلات درونی سازی	توصیفی	۲۰۰	۱/۵۸۰۶	۱/۷۰۴۱۹	-۰/۱۷۸۹۲	-۰/۰۹۳۸	۳۷۵	۰/۳۴۹
	سنتی	۲۰۰	۱/۷۵۹۶	۱/۹۵۱۹۲				
مشکلات بیرونی سازی	توصیفی	۲۰۰	۳/۱۶۱۳	۲/۳۷۴۶۰	-۰/۲۶۴۹۴	-۱/۰۴۳	۳۷۵	۰/۲۹۸
	سنتی	۲۰۰	۳/۴۲۶۲	۲/۵۰۳۵۷				

1 - pagano

2 - Jellink

3 - Murphy

4 - Polaha

بحث و نتیجه گیری

هدف از انجام تحقیق بررسی تاثیر اجرای طرح ارزشیابی توصیفی بر بهداشت روانی دانش آموزان پسر دوره ی ابتدایی بود. یافته ها نشان داد که بین ارزشیابی سنتی و توصیفی از نظر بهداشت روان در دانش آموزان پسر تفاوت معناداری وجود دارد. بدین صورت که والدین دانش آموزان مشمول طرح ارزشیابی توصیفی بهداشت روان فرزندان خود را بیش از والدین دانش آموزان مشمول طرح ارزشیابی سنتی برآورد نموده اند. این یافته با یافته های بازرگان و خوش خلق (۱۳۸۲)، مرتضایی نژاد (۱۳۷۶)، کریمی (۱۳۸۴) و خوش خلق (۱۳۸۵) همسو است. پژوهش حاضر همسو با پژوهش های پیشین بر این امر تاکید می نماید که دانش آموزان مشمول طرح ارزشیابی توصیفی به طور معناداری از بهداشت روان بیشتری برخوردار هستند. یکی از اهداف طرح ارزشیابی توصیفی ارتقاء بهداشت روان دانش آموزان است. پژوهش حاضر نشان داد که طرح مذکور در دستیابی به این هدف به طور نسبی با موفقیت همراه بوده است. چند دلیل مهم می توان برشمرد که یافته پژوهش حاضر را توجیه پذیر می نماید. اول اینکه در طرح ارزشیابی توصیفی نسبت به طرح ارزشیابی سنتی ارتباط بیشتر و صمیمی تری بین دانش آموزان و معلم شکل می گیرد. تحقیقات انجام شده نشان داده اند، معلمانی که از روش های سنتی ارزشیابی استفاده می نمایند ارتباط کلامی کمتری با دانش آموزان خود دارند. نحوه ارتباط معلم و دانش آموز به خصوص در دوره ابتدایی تاثیر عمده ای بر متغیرهای بهداشت روان دانش آمو می گذارد. و از این رو می تواند بهداشت روان دانش آموزان را ارتقاء دهد. نکته دوم این است که در طرح ارزشیابی توصیفی، ارزشیابی فقط به صورت سوال، امتحان و بازپرسی های پیوسته و گاه ملال آور و سترس زا نیست بلکه به سایر ابعاد یادگیری مانند بازده های عاطفی و روانی دانش آمو نیز توجه می شود. در واقع یکی از مشکلات اساسی ارزشیابی سنتی ایجاد استرس و اضطراب در دانش آموزان است. مطالعات زیادی نشان می دهد که امتحان یک تجربه اضطراب آور و استرس زاست و در دوران تحصیل استرس زیادتر از استرس ارزشیابی (امتحان) وجود ندارد. این وضعیت به شدت بر بهداشت روان دانش آموز تاثیر می گذارد. به نحوی که ترس از امتحان می تواند حتی منجر به فرار از مدرسه شود برخی آمارها نشان می دهد ۹۰٪ از افراد فراری از مدرسه به دلیل ترس از امتحان از مدرسه فرار کرده اند. اما در ارزشیابی توصیفی استرس و اضطراب دانش آموزان کاهش می یابد. بنابراین دانش آموزان نسبت به مدرسه و یادگیری نگرش مطلوبی پیدا می نمایند و از آن لذت می برند. و نسبت به یادگیری و به دنبال آن اجزاء و عناصر دیگر محیط آموزشی نگرش مثبتی پیدا می نماید. پژوهش ها نشان می دهند که نظام ارزشیابی حاکم بر کلاس درس بر ویژگی های عاطفی دانش آموزان تاثیر گذار است. رایت (۱۹۹۸) که در زمینه ارزشیابی توصیفی تحقیقات زیادی انجام داده است، معتقد است که تاکید فزاینده بر بازده های شناختی و تحصیلی دانش آموزان غفلت از سایر ابعاد ایشان عواقب زیان باری را به دنبال دارد. برخی از پژوهشگران نیز بازده های عاطفی تحصیل را معادل کیفیت زندگی در مدرسه می دانند و این دو را به مثابه بهداشت و سلامت روان دانش آموزان قلمداد کرده اند. نکته سوم این است که در طرح ارزشیابی توصیفی به دلیل کاهش رقابت بین دانش آموزان تنش و اصطحاککاک بین آنها کمتر می شود. در واقع نبودن تنش و اصطحاککاک در کلاس درس در بهداشت روانی دانش آموزان بسیار تاثیر گذار است. برای بررسی تفاوت ارزشیابی توصیفی و سنتی از نظر ابعاد بهداشت روان (توجه و تمرکز، مشکلات درونی سازی، مشکلات بیرونی سازی) در بین دانش آموزان پسر از آزمون تی مستقل استفاده شد. یافته ها نشان دادند که بین ارزشیابی سنتی و توصیفی فقط از نظر بعد توجه و تمرکز بهداشت روان در دانش آموزان پسر تفاوت معناداری وجود دارد. و از نظر ابعاد مشکلات درونی سازی و بیرونی سازی بهداشت روان در دانش آموزان تفاوت معناداری وجود ندارد.

منابع

بازرگان، عباس (۱۳۸۲). برخی شیوه ها نو در سنجش آموخته ها و کاربرد آن در ارزشیابی و عملکرد دانش آموزان در دوره آموزش عمومی در مجموعه مقالات اولین همایش ارزشیابی تحصیلی. تهران: ترکیه.

حسینی، محمد و احمدی، حسین (۱۳۸۴). ارزشیابی توصیفی: الگویی نو در ارزشیابی تحصیلی. تهران: انتشارات مدرسه.

1-Writh

حسینی، محمد و کاظمی، یحیی (۱۳۸۲). طرح ارزشیابی توصیفی (اهداف، اصول و راهکارها). تهران: آثار معاصر. حسین زاده، فتح الله (۱۳۸۰). آسیب شناسی نظام ارزشیابی و پیشرفت تحصیلی، دانش آموزان جمهوری اسلامی، تهران: سازمان پژوهش و برنامه ریزی.

خوش خلق، ایرج (۱۳۸۵). گزارش اجرای آزمایشی ارزشیابی توفیقی در مدارس ابتدایی برخی از مناطق آموزشی کشور در سال ۸۴-۸۵ (در مرحله سوم). گزارش پژوهشی، پژوهشکده تعلیم و تربیت.

کریمی، علی (۱۳۸۴). تاثیر روش جدید ارزشیابی توصیفی بر اختلالات رفتاری دانش آموزان دوره ابتدایی مدارس شیراز. گزارش پژوهشی، سازمان آموزش و پرورش استان فارس.

قابلی، هوشنگ (۱۳۵۴). بررسی نحوه ارزشیابی دبیران ریاضی از دانش آموزان اول متوسطه نظری به وسیله تجزیه و تحلیل سوال های امتحان درسی حساب و جبر، پژوهشکده (۱۶۶۹).

مرتضایی نژاد، عصمت (۱۳۷۶). بررسی نگرش معلمان و والدین در خصوص کاربرد ارزشیابی توصیفی در پایه های اول و دوم ابتدایی شهر تهران در سال ۸۴-۸۳. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد واحد شهر ری.

ملکی، محمد (۱۳۷۱). ارزیابی از آموخته های دانش آموزان مقطع ابتدایی با توجه به سطوح یادگیری حیطة شناختی، دفتر تحقیقات آموزش و پرورش، سند ۲۴۱.

Polaha, J, Dalton, A, Allen, S(2010).The prevalence of emotional and behavior problems in peditric primary care serving rural children. Journal of peditric psychology advance access published January 11,2011.

Shepard, Lorrie A. (2000) "The role of assessment in a learning culture." Educational Researcher 29:4-14.